

Ulfilas

a glagolské písmo.

Rozjímá

FR. J. SASINEK.

V PRAZE.

České knihkupectví a antikvariát

Dra Frant. Bačkovského
v Praze (Žitná ul. čís. 55. n.).

Cena 25 K.

Ulfilas
a glagolské písmo.

Rozjímá

Fr. J. SASINEK.

V PRAZE.

Na skladě u FR. A. URBÁNKA, knihkupce.

1887.

70

Úvod.

Kdykoliv jsem studoval Ulfilasa a zprávy o jeho překladu sv. Písma, vždycky mně připadala myšlenka, že tomu jinak, nežli nám to nabájili němečtí učenci, kteří vyhlašují Ulfilasa za biskupa jakýchsi německých Gothů a jím přeložené sv. Písmo za jakési německo-gothské dílo. Ačkoliv toto tvrzení má mnoho přátel, o které zavadit, znamená píchnout do vosho hnízda, přece nemohu se zdržet, bych záležitost tuto neodporoučel zvláště slovanským učencům k novému zkoumání.

Ti, kdo stěhují Slovany k Dunaji až kdysi v době historické, ovšem zavírají sobě před nosem dvěře k slovanskému dějepisu a nemohou pochopiti, jak by Slované byli mohli slyšeti sv. evangelium z úst sv. apoštola¹⁾,

¹⁾ Quis enim ambigit, Sclavinorum regna in primiis Apostolorum et universalis Ecclesiae esse commemorata, cum a cunabulis escam praedicationis Apostolicae Ecclesiae percepérunt. Epist. Joan. X. R. P. ad Tomislavum, regem Croatiae, an. 925.

a jak by byli mohli mít slovanský překlad sv. Písma již ve IV. století; ti však, kdo nenechávají jen německé učence mysliti o slovanských věcech, ale konečně přičinují se i sami poznati vlastní svůj pranárod slovansky, dosti brzy nebudou o tom pochybovat.

K lepšímu poznání slovanské minulosti přispěti má i toto pojednání, které docela se liší od pojednání dosavadních zkoumatelů dějů a písma Ulfilasova; poněvadž toto pojednání má navrátiti slovanským Getům, co jim stranní učenci uměle odcizili.

Na obou březích dolního Dunaje bývali Getové²⁾, a to od pradoby.³⁾ Byli oni národem slovanským⁴⁾, jemuž Řekové, protože se zaměstnávali orbou, přikládali název rolníků ($\Gamma\eta\tauες$).

Za letopočtu křesťanského řečtí církevní dějepisci těm starobylým slovanským Getům

²⁾ Getae ad utramque ripam Istri accolabant. Strabo lib. 7.

³⁾ Modo autem Getae illi, qui et nunc Gothi, quos Alexander evitando pronuntiavit, Pyrhus exhorruit, Caesar etiam declinavit. Orosius ap. Migne: Patrol. lat. tomo XXXI. pag. 728.

⁴⁾ Getae... seu, quod idem est, Sclauini... Romani Getis, hoc enim illis nomen vetus est, propiores facti. Theophil. Lib. III. c. 4. Lib. VII. c. 2.

počali přikládati též jméno Gothův⁵⁾), tak že se ta synonyma střídala, označujíce však jeden a týž národ slovanský. O jakýchsi německých Gothech na dolním Dunaji ani se nikomu nesnívalo až do Jornandesa.

Jornandes (o. r. 552) pochytil jméno Gothův, slovanské Gety stotožnil s německými Gothy, vymyslil nejapnou bájku o přistěhování se německých Gothů z Gothiskandinavie do Sedmihradska a nad Pont, a staré slovanské Gety předvedl světu co národ neslovanský. Lehkověrní panteutouští učenci přijali Němcům lichotivou bájku Jornandesovu za pravou a tak proti všem předešlým dějepisným svědectvím vyhlásili starobylé slovanské Gety za přistěhovalé německé Gothy. Tak se stalo, že Ulfilasa, biskupa slovanských Getů (Gothů), učinili biskupem německých Gothův, vynálezcem německo-gothského písma a překladatelem sv. biblí do německé gothiny.

Netajím, že tak řečené německo-gothské sv. Písma je vzácnou starobylou památkou Němců: to však rozhodně tvrdím, že je ono dílem Ulfilasa, biskupa slovanských Getů, a za to mám, že Ulfilas je původcem slovanskogothského čili glagol-

⁵⁾ S. Hieronymus in Genesim. Migne: Patrol. lat. tomo XXXI. pag. 727. n. f.

ského písma a překladatelem
biblí do slovanskogothské čili
gлагolské mluvy; co vysvitne z násle-
dujícího pojednání.

I. Německo-gothské sv. Písmo.

Byla-li dílo Ulfilasa, biskupa slovanských Getů (Gothů), slovanské, ne ale německé, na- stává otázka jakého původu jest německo- gothské sv. Písmo? A. Krantz ve své Vandalií poznámenal, že Marinus de Fregeno, apoštolský nuncius a collector, o. r. 1464. odnesl z Dánska knihy gothské. Nepochybuje, že byly to knihy gothské, ale o tom, že je (němečtí) Gothové kdy přinesli do Dánska, poněvadž prý Gothové před 2000 roky, tedy o. r. 536 před Kristem, opustili Dánsko a potom se tam nikdy nevrátili. Krantz, jak vidět, stěhování se Gothů z Dánska klade ještě do dálší minulosti nežli bajka Jor- nandesova.

Na tu otázku: Jak se dostaly knihy gothské do Dánska? odpovídá Krantz, že dle jeho doménky dostaly se knihy gothské do Dánska, když Dáni břehy Gallie pustošili a tamní kláštery o takové kodexy olou- pili.¹⁾ Kdyby se vědělo, kam onen Marinus

¹⁾ A. Krantii Wandalia. Francofurti, 1580.
pag. 290.

ty kodexy odvlekl, možný by byl úsudek o nich: zdaliž byly psány skutečně starogothským aneb středověkým gotickým písmem čili tak řečenou frakturou mnišskou? Po- něvadž ale se o těch Marinových kodexech ničeho dále neví, otázka ta zůstane snad na- vždy nerozluštěna.

Rukopis starogothského sv. Písma ob- jeven byl až v XVI. století a zavdal podnět ku gothskému studiu; jedni ho podstrčili Ulfilasovi, biskupovi Getův, a na tom chyb- ném základu a posteriori vyhlásili též staro- bylé Gety na březích dolního Dunaje za Němce; jiní však tomu se na odpór posta- vili. K témtoto náleží Lacrozius, který ně- mecko-gothské sv. Písmo připisuje někdejším Frankům (Franco-Němcům), poněvadž se ne- našlo tam, kde bývali Gothové (Getové), nýbrž Frankové; potom že některé litery podobné jsou starému písmu Frankův, a ně- které písmu latinskému, které (podunajským) Gothům známo nebylo; konečně že mezi li- terami nacházejí se čtyry od podoby i ře- ckého i latinského písma rozličné litery, z kterých první tři podobají se literám od Chilperika (o. r. 561.), krále Frankův, oprá- veným.²⁾ H. C. de Gabelentz et dr. J. Loebe,

²⁾ Lacrozii epistola ad Johannem Chamberlay- nium in thesauro epistolaram tom. III, pag. 92.

nechávají námítky ty bez vyvrácení a vyslo-
ví jen své podivení nad tím, že tak
slabé (?) námítky svedly mnohé, zejména
Wetstena; ba že i Semler překladatele goth-
ského sv. Písma jmenuje Franko Gotha.³⁾
Jsou též té domněnky, že původ německo-
gothského sv. Písma od Ulfilasa nad všechnu
pochybnost povyšují dva pod latinskou li-
stinou umístěné německo-gothské podpisy,
z kterých jeden psal Merila, písar, druhý ale
Guthilub, diakon; v obou vzpomíná se Al-
mod, diakon. Listina vystavena je v Raveně
a klade se do doby, v které panoval Theo-
dorik. Podpisy takové však nic více nedok-
azují, nežli to, že v době, kdy vystaveny
byly listiny, byli v Raveně duchovní něme-
cko-gotského písma. Zdaliž ale ta listina
padá do doby krále Theodorika (o. r. 493.),
to z těch podpisů nevysvitá, ba, kdyby ty
podpisy pocházely i ze samé doby téhož
krále Theodorika, nenásleduje z toho, že
písmo a mluva jejich rovná se písmu a mluvě
Ulfilasově, a to tím méně, poněvadž v těch
podpisech nacházející se slova: Gottlieb
(G u t h i l u b), schilling (s k i l l i g g a n s a
c a u t i o (k a v t s j e n) poukazují na Němce
přistěhovalé od Rýnu. Darmo Gabelentz a

³⁾ Ulfilas. H. C. de Gabelentz et Dr. J. Loebe.
Lipsiae, 1843. I. pag. XIII.

Loebe odvolávají se též na kalendární zlo-
mek, v kterém stojí: a n a g u t t h i u d a i;
kdyby i g u t t h i u d a i znamenalo g u t i c a
g e n s (gothský národ), přece nutně nena-
sleduje z toho, že se zde vyrozumívají pod-
řunajští Getové, nýbrž Němci přistěhovalí od
Rýnu, a to tím více, že v tomže zlomku po-
dané jméno Friderika (F r i t h a r e i k e i s)
poukazuje na Němce od Rýna.

V tom, že německo-gothské sv. Písmo
nepochází od Ulfilasa, nýbrž od Němcův
u Rýnu, potvrzují mne mnohá slova, ku př.
miklin⁴⁾, baurg⁵⁾ a jiná, která nepovstala
na dolním Dunaji, nýbrž u Rýnu.

Dokazují to i četná slova která se do
německo-gothského sv. Písma dostala od Slo-
vanů, mezi Rýnem a Labem bydlivých. Uznati
to musejí i ti, kteří německo-gothské sv.
Písmo připisují Ulfilasovi; neb byli-li podu-
najští Getové Němci, jak se ta slova dostala
do překladu Ulfilasova? Uvážíme-li však, že

⁴⁾ Srov. Miklinburgk (Meklenburg), Magnopolis
u Helmolda Chr. Slav. Lib. I. c. 2.

⁵⁾ Burgundionum quoque, novorum hostium, no-
vum nomen, qui plusquam octoginta millia (ut ferunt)
armatorum ripae Rheni fluminis insederunt... atque
ita etiam nomen ex opere praeumpsisse, quia crebra
per limit'm habitacula constituta Burgos vulgo
vocabat. Orosius ap. Migne: Patr. lat. tom. XXXI.
pag. 1144.

Němci nad a pak mezi Rýnem a Labem sou-sedili a pak bydlili mezi Slovany, ta slovan-ská slova dostala se do německo-gothského sv. Písma buď z úst aneb ze slovanského (glagolského) sv. Písma Slovanů.

Ze německo-gothské sv. Písmo není dilem Ulfilasovým, dokazuje i to, že Ulfilas překládal z řečtiny, kdežto německo-gothské sv. Písmo na mnohých místech takové je, že jen z latinského textu přeloženo být mohlo; ano — maje ohled na četná slova slovanská v německo-gothském sv. Písmě — snad použil i text slovanský (glagolský), poněvadž v téku př. větě: „*theina handus marzjai thuk* (deine Hand ärgert dich), sloveso „mrzeti“ najít mohl jen v slovan-ském textu.

Konečně Ulfilas překládal sv. Písmo pro Ariany, kdežto v německo-gothském sv. Písmě není ani stopy arianismu. Castillion z jediného místa v listě sv. Pavla k Filipenským 2, 6. všemožně chce dokázati arianismus překladatele (Ulfilasa). Text je tento: „*Saei in guthaskaunein visand's ni vulva rahnida visan sik galeiko gutha = qui* (i. e. Jesus) *in divina forma existens non rapinam ratus est esse se similiter Deo.*“ Však ale jako ze skaunein (forma), tak i ze ga-

leiko (similiter) nedá se dokázat arianismus, poněvadž německo-gothský text s a m a laud (aequalis), s a m a leiko (similiter), ibn assus (aequalitas, eben — es, eben-dass) a galeika (aequalitas, similitudo) zaměňuje; ano galeika bližší jest k německému Gleichheit, než k Äenlichkeit. Dejme tomu však, že v tom místě (Philip. 2, 6.) skutečně je výraz arianský, z toho Gabelentz a Loebe darmo čerpají důvod, že německo-gothské sv. Písmo nemohlo pocházet od Němců u Rýnu, kde — prý — nebylo Arianů. Na podvrácení této chybné domněnky dosti bude poukázat na Euphrata (o. r. 347.), arianského biskupa v Kolíně nad Rýnem.⁶⁾

Shrneme-li již všechno toto dohromady, nebude žádnou opovážlivostí, jestli původ německo-gothského sv. Písma položíme do Gothlandu v nynějším jiho-východním Svédsku, a to tím více, že mluva německo-gothského sv. Písma srovnává se s mluvou svědsko gothskou, a slovanská slova dostati se mohla do něho od slovanských Polabanů. Je-li tomu tak, z toho následuje, že to německo-gothské sv. písmo dostalo se nejen do

⁶⁾ Hefele: Conciliengeschichte. Freiburg, 1873. S. 628.

Dánska,⁷⁾ ale i k starým Sasům mezi Rýn a Labe, jako i k Longobardům; pak skrze Sasy svábské mohlo se dostati do Raveny,⁸⁾ tak že Jornandes (o. r. 552.), zaměniv německé Gothy se slovanskými Gety, vymyslil bajku o stěhování se německých Gothů z Gothiskandie na dolní Dunaj.

Že by byl Jornandes býval biskupem Gothů a tak zual děje Gothů, to je nesnadno věrit, nebo co taký bylby znal gothskou mluvu a část lenivou Gothů nebyl by nazval Gepidy, jakoby toto v gotské mluvě znamenalo Lenivce;⁹⁾ poněvadž lenivý (piger, tardus) v gothčině je latai.

Ostatně ať si Němci původ německo-gothského sv. Písma sami vysvětlí; jen ať dají pokoj Ulfilasovi.

⁷⁾ Srov. počátek tohoto odstavce, str. 6.

⁸⁾ Postquam beatus vir (Severinus) humanis rebus exemptus est (+482). . . Franci, Heruli, Saxones multiplices eruditatim species belluarum more peragabant. Eudocii ep. Ticin. opera. Venet. 1776. XI. p. 157. Quia Galliarum archiepiscopi vicini sunt, ad ipsorum sine dubio ordinationem occurrit, et dissolvetur metropolitana Aquilejensis ecclesia. Quod ante annos jam fieri cooperat. Ze žaloby biskupů římských r. 591. Sitzungsberichte der phil. hist. Classe der Kais. Akad. der Wissensch. Wien, 1855. XVII. S. 139. n. 2.

⁹⁾ Sed quia, ut dixi, Gepanta pigrum aliquid tardumque significat, pro gratuito convitio Gepidarum nomen exortum est.

II. Slovanské posvátné písmo.

Byl-li Ulfilas biskupem podunajských slovanských Gothů čili Getů, z toho následuje, že sestavil písmo a přeložil bibli pro Slovany podunajské, a tak písmo a bibli slovanskou. Je toto ovšem tvrzení nové, ale pravé.

Slováni mají dvojí posvátné písmo: glagolské a kyrillské. O těchto písmech psalo se již tolik, že menší i větší pojednávání činí téměř celou „posvátnou bibliotheku“, aniž by se byli spisovatelé dosavad na něčem určitě ustálili.

Jména těch mnohých učenců, kteří psali o tom předmětu, jsou známa znalcům literatury, tak že považuji za zbytečné připomínat jejich jména a mínění o posvátném písmě slovanském. Připomenu z nich jen Dobrovského, Kopitára a Šafaříka, poněvadž okolo těchto shromažďovali a shromažďují se skupeniny přívrženců. Připomínám je nikoliv proto, jako bych toho nebo jiného náhled si osvojoval, nýbrž proto, že jejich bludné cesty konečně přivedou nás na pravou cestu k určitému poznání doby, v které vstala jak glagoalice tak kyrillice.

1. Mínení Dobrovského.

Dobrovský, přivlastnív kyrillici sv. Kyrrulu, klade vznik glagolice až do XIII. století a praví, že žádného pohodlnějšího času pro její vynalezení být nemohlo, nežli v tomže století. Po zaujetí Caříhradu Latiniky r. 1204. římských papežové činili sobě veliké naděje, spojit jak řeckou, tak slovanskou církev pravoslavnou se stolicí apoštolskou. Za tou přičinou, aby cíle svého dosáhli, jižním Slovanům na prosbu biskupa Seňského užívání slovanské liturgie dovoliti chtěli, ano r. 1248. i dovolili. Od té doby prý glagolský missal, breviář a jiné knihy církevní s nepochopitelnou rychlostí mezi jižními Slovany se rozšířily. Z toho odvozuje Dobrovský, že tehdy glagolice, nejen co se týče písmen, ale i celé liturgie, povstala. Běh věcí byl dle něho asi tento: Když r. 1060. byla odbývána ve Splitě církevní synoda biskupů dalmatských, která kyrillskou liturgii zakázala, ba i sv. Methoda co kacíře prohlásila: nějaký dalmatský kněz, milovník slovanské liturgie, vymyslel glagolici, od kyrillice velmi rozdílnou, a přivlastnív ji sv. Jeronýmovi, slavnému učiteli církevnímu, rodáku Stridonskému († 420.), přeložil západní latinskou liturgii na slovanský jazyk. Podvod tento —

prý — zdařil se tak, že potom papež Innocenc IV. r. 1248. dovolil biskupovi Seňskému, na jeho výslovnu žádost, by se slovanská liturgie ve zvláštním písmě (glagolském), které se od Jeronýma odvozuje, konala na těch místech, kde se ta řeč a to její glagolské písmo zachovalo. Později (r. 1780.—1792.) osmělil se již udat i rok toho vynálezu, k čemuž poskytlo mu příležitosť to, že Mikuláš, kněz na ostrově Arbe (Rab), r. 1222. po glagolsku přepsal Psaltér z jednoho starého rukopisu Theodora, posledního biskupa Soliňského. Tento přepis — prý — stal se sice písmenami glagolskými, ale z rukopisu kyrillského, a je Dobrovskýmu nejstarší glagolskou památkou: tedy — prý — glagolice je vynálezem XIII. století a pozdější nežli kyrillice.

Máme zde tedy dvě domněnky Dobrovského: starší a pozdější.

a) Co se týče jeho první domněnky, ptám se: zdaliž Dalmatinci, u kterých ve XIII. století s dovolením Innocence IV. r. p. měla být zavedena glagolská liturgie, byli tehdy rozkolní aneb spojeni s Římem? Ze by byli bývali rozkolníky r. 1248., ano i před tím, to ani Dobrovský tvrdit nemohl. Kdyby se nám ani jiného svědectví nedostávalo, k dokázání jejich spojení s Římem

dostačuje i to jedno, o jehož náklonnosti k Latinum věru pochybovat musíme, totiž svědectví Konstantina Porphyrogeneta (r. 950.), který píše, že Dalmatinci nejen z Ríma, dostali křest, ale i věrní zůstali Římu. Byli-li již Dalmatinci katolíky, užívali liturgii buď latinskou aneb slovanskou; jest-li latinskou, jak by byl Innocenc IV. dovolil zavést liturgii slovanskou? Nevíme-li, že nástupcové Jana VIII. nebyli přející slovanské liturgii? Možno-li myslit, že Innocenc IV. byl by dovolil liturgii slovanskou k potlačení latinské, která se tam dle Dobrovského od r. 1060. ujala? Innocenc IV. tedy dovolil Dalmatincům jen další užívání liturgie slovanské, která u nich od dávna panovala. Byli-li Dalmatinci rozkolníky, užívavší kyrylliku, takoví ne novým písmem, ale kyryllikou byli by se dali získat unii.

„U jižních Slovanů — řekl by Dobrovský — panovala skutečně již před Innocencem IV. slovanská liturgie, ale kyryllská, která papežem Janem X. r. 925. a potom na sněmu Splitském byla zakázána.“ Na to odpovídám: Zakázání slovanské liturgie r. 925. zůstalo bez výsledku¹⁾, a zpráva, kterou podává Thomas, archidiakon splitský, o zakázané slo-

¹⁾ Slovenský Letopis. V. Skalici, 1881. V., 38.

vanské liturgii, je tak plná lže, hloupostí a nenavisti proti slovanské liturgii²⁾, že jest hodna ne víry, ale opovržení. Je pravda, že papež Alexander II. (1061.—1073.) potvrdil jakési od papeže Mikuláše schválené statuty a zejména horlil za uvedení coelibatu³⁾, ne zrušil však slovanskou liturgii⁴⁾. že Thomas, archidiakon splitský, do své nejapné zprávy strčil Methoda, učinil to buď ze zlomylnosti aneb z neopatrnosti, zaměniv knihu „Methodius“ s osobou Methodia⁵⁾.

²⁾ Schwandtner: Scriptores rerum hungar. III., 552.

³⁾ Patrol. lat. ap. Migne tomo 146. pag 1407.

⁴⁾ Alexander... Petro, venerabili archiepiscopo Diocliensis atque Anibarensis Ecclesiae... Dioclienensem ecclesiam cum omnibus pertinentis, Annibarensem..., Eiaterensem (Jadrensem)..., Palechiensem, Suatinensem..., Scodriensem..., Dinnastinem..., Polatinensem..., Serbiensem..., Boloniensem..., Tibuniensem..., monasteria quoque tam Latinorum quam Graecorum, sive Slavorum cures, ut scias, et haec omnia unam Ecclesiam esse, teque omnibus praedictis locis episcopali regimine praesesse. Ib. pag. 1823.

⁵⁾ Doctrinam Evangelii atque Canonum volumina Apostolicaque etiam praecepta praetermittentes, ad Methodii doctrinam confugiant, quem in nullo volume inter sacros autores comperimus. Epist. Joannis X. circa an. 925. scripta. — Multas leges et bonos mores instituit, quos qui velit agnoscere, librum Sclauorum, qui dicitur Methodius, legat. Presbyteri Diocleatis regnum Sclauorum. Letopis Matice Slovenskej r. 1869. I. st. 63.

Byla li u jižních Slovanů již před rokem 925. liturgie slovanská, zdaliž ona byla glagolská aneb kyrillská? Ti, kteří pokřestanění Slovanů, písmo slovanské a liturgii slovanskou připisují až sv. Cyrillovi a Methodovi, ovšem i liturgii jižních Slovanů mají za kyrillskou: ale kdo pak ji uvedl za Sávu? Sv. Cyril a Method? Oni měli jurisdikci jen na území Rastislava, Svatopluka a Kocela, ne ale v Horvatsku a Dalmacii; aniž je svědectví nějakého, že by byli apoštolovali za Sávou. Snad to učinili jejich učenníci? Ti se odebrali za dolní Dunaj do Bulharska, ne ale do Horvatska a Dalmacie.

Krom toho ptám se: Jest-li uvedení kyrillské liturgie do Pannonie, a to s dovolením Hadriana II. a Jana VIII., pronásledováno bylo západní latinskou hierarchií, byli by ji horvatští a dalmatští biskupové tiše přijali a ji na místo latinské ustanovili. Konečně Jan VIII. již r. 879. vzpomíná věřících obřadu slovanského⁶⁾, který nemohl být kyrillský, ale glagolský, jaký jím byl týž papež po-

⁶⁾ Si aliquid de parte Graecorum vel Sclavorum super vestra ad nos reversione vel consecratione dubitatis. Patrol. lat. ap. Migne tom. 126. pag. 247.

tvrdil⁷⁾. Z toho následuje, že glagolice, ne ale kyrillice byla domovem u jižních Slovanů.

b) Co se týče té pozdější domněnky Dobrovského, že Mikuláš, kněz rabský, jest původcem glagolice, poněvadž r. 1222. po glagolsku přepsal starobyly kodex Theodorův, posledního arcibiskupa soliňského, je domněnka až příliš pochybená. Mikuláš o svém glagolském Psaltéru svědčí, že jej přepsal z kodexu Theodora, posledního arcibiskupa soliňského, a tak z této jeho zprávy přirozeně následuje, že jej přepsal z glagolského kodexu VII. století, poněvadž po roku 640. nebylo více arcibiskupského sídla v Solini; neb po vyvrácení Solině přeneseno bylo do Splitu.

Dobrovský z oné jednoduché zprávy vyvinul asi tento systém glagolitiky:

Mikuláš rabský

α) sestavil glagolské písmo;

β) přepsal svůj Psalter z kodexu kyrillského;

⁷⁾ Libros sacros jam inde a D. Hieronymi temporibus, ut pervetusta tulit traditio, vel certe a pontificatu fel. rec. Joannis Papae VIII., praedecessoris nostri, uti eiusdem data super ea re epistola constat, ritu quidem Romano, sed idomate Slavonico et charactere sc. Hieronymi vulgo nuncupato, conscriptos. Lit. Innocentii X. R. P. de an. 1648.

) dal původ aneb aspoň podnět k zřízení glagolské liturgie.

Kdo tyto vývody Dobrovského porovná se zprávou Mikuláše rabského, musí nahlédnouti, že Dobrovský svým skeptickým jednáním dále jde, nežli to zásady hermeneutické a historické dopouštějí; neb:

1. Kde praví Mikuláš rabský, že sobě sestavil glagolské písmo? Jeho věk znal dvoje písmo: jedno, které sv. Jeronýmu, druhé, které sv. Cyrillu připisoval; nikoli takové, které by bylo pocházelо od Mikuláše rabského. Mezi tímto a mezi schválením glagolice skrze Innocence IV., t. j. mezi r. 1222. a 1248. uplynulo jen 26 let; tedy zdalej během técto 26 let tak by byli zapomněli na vynález Mikuláše rabského, že by byli jeho glagolské písmo předložili papeži Innocencovi IV. co písmo sv. Jeronýma? Během 26 let tak by bylo udomácnilo glagolské písmo mezi jižními Slovaný, že by bylo vytlačilo latinskou liturgii?

Ostatně, kdyby za doby Dobrovského známy byly bývaly — jak se stalo později — starší glagolské rukopisy, jistě nebyl by Dobrovský upadl do toho omylu, dle kterého Mikuláše rabského vyhlásil za původce glagolice.

2. Kde hovoří Mikuláš rabský, že svůj Psalter psal sice po glagolsku, ale přepsal z kodexu kyrillského? Přepisy obyčejně dějí se písmem, podobným původnímu: jaký tedy měl důkaz Dobrovský, že ho přepsal z kodexu kyrillského? zajisté ten jediný, že ne-nahlízel, jak by před sv. Cyrillem a Methodem mohlo býtě nějaké posvátné slovanské písmo. Když Mikuláš rábský praví, že svůj Psalter přepsal z kodexu Theodorova, posledního arcibiskupa soliňského, z toho následuje, že ten kodex padá před r. 640. a tak značně před dobu sv. Cyrilla a Methoda. Darmo Assemani poukazuje na jiného Theodora (r. 880—890), arcibiskupa splitského, i soliňským zvaného, poněvadž arcibiskupové splitští přikládali sobě i název předešlého metropolitního sídla v Solini, odkud ono r. 640. přeneseno bylo do Splitu. Assemani tím neobjasnil věc, neb pod posledním arcibiskupem soliňským nemůže se rozumět Theodor r. 880—890, arcibiskup soliň-splitský, který měl i na dálé nástupce; aniž v r. 880—890. písmo sv. Cyrilla mohlo překročiti Sávu. Domněnku Assemanniho tím méně přijati můžeme, poněvadž v Horvatsku a Dalmatsku — jako jsme viděli — bylo již roku 879. glagolské písmo.

3. Je to skutečně až k nepochopení, co všecko odvozuje Dobrovský z té jednoduché zprávy, že Mikuláš rábský přepsal glagolský Psalter ze starého kodexu: Kyrillské písmo téhož kodexu; sestavení z brusu nového písma glagolského; srízení glagolské liturgie; potlačení latinské od r. 1060. do 1222. udomácněné liturgie; během 26 roků takové rozšíření glagolské liturgie, že biskup seňský r. 1248. zakročil v Římě o její potvrzení! Je to k uvěření? I samému Dobrovskému nezdalo se to k uvěření, když při tom vzniku a rozšíření glagolice předpokládal klam a podvod, jaký nijak nesrovnává se s důstojností posvátné liturgie. Co jiného, nežli že podvodníkem byl, který dle Dobrovského svůj vynález glagolice a srízení glagolské liturgie vydával za pradávné dílo sv. Jeronýma? Co jiného, nežli podvodníkem byl biskup seňský, který to nové písmo a tu novou liturgii předstěl papeži Innocencovi IV. co pradávné dílo sv. Jeronýma? Innocenc IV. ale buď slepě uvěřil tomu klamu, aneb byl spoluvinníkem, schváliv to, že glagolice a glagolská liturgie je pradávna, že je dílem sv. Jeronýma. Z toho každý nahlíží, že takové nedůvodné jednání není kritické, ba ani svobodné v dějepise.

2. Domněnka Kopitarova.

Kopitar sice vyvrátil blud Dobrovského, ale upadl do jiného. On se sice vyslovil, že glagolice, není-li starší, jistě je současná s kyrillicí: ale na tom základu, že nalezené staré kodexy glagolské a kyrillské co do starobylosti jsou nejen sobě téměř rovnověké, ale některé z nich obojím písmem popsané, odpoví sv. Cyrillu všecku zásluhu o slovanské písmo a o slovanskou liturgii, tvrdil, že sv. Method r. 870. korutanskou slovenčinu s dvojakým písmem (glagolským a kyrillským) a s dvojakou liturgii (cařihradskou a římskou) uvedl do Pannonie, od Němců pokřestaně.

Kolik je zde vět, kolik omyleů! Z toho, že dosavad nalezené staré kodexy glagolské a kyrillské co do starobylosti jsou sobě téměř rovnověké a že některé z nich jsou popsané obojím písmem, následuje jen to, že u Slovanů bylo dvojité slovanské písmo a dvojité slovanská liturgie, ne ale to, že oboje jednomu původci přivlastnit se mají.

Že oboje písmo slovanské počátek vzalo až r. 870., to odporuje zřetelnému svědectví historickému, které svědčí o Cyrilovi, že dle

řecké abecedy sestavil nové slovanské písmo a zřídil řecko-slovanskou liturgii¹⁾), která pa- pežem Hadrianem II. r. 868. schválena byla. S touto cařihradskou liturgií, po smrti svat. Cyrilla (14. února 869.), sv. Method vstoupil do Pannonie: tedy kyrillské písmo a kyrillská liturgie je dílem sv. Cyrilla, ne ale sv. Methoda. Sv. Method jen potom doplnil písemnictví, které byl s bratrem svým v říši Rastislavově započal²⁾.

O sv. Methoději není nikde hodnověrně poznačeno, že by byl vynášel nové nekyrillské písmo a uvedl novou nekyrillskou liturgii. Darmo kdo odvolává se na „Excerptum e libello de conversione Carantanorum“, pocházející asi z XIII. století³⁾; poněadž toto „Excerptum“ již ve smyslu Tomáše, archidiakona splitského⁴⁾, slova spisu „de conver-

¹⁾ Sborník Velehr. III., 63, IV., 89.

²⁾ Sborník Velehr. III., 103.

³⁾ Post hunc (Osbaldu) interiecto aliquo tem- pore supervenit quidam Sclaus ab Hystriae et Dal- matie partibus, nomine Methodius, qui adinvenit sclauicas litteras et sclauice celebravit divinum officium et uile scere fecit Latinum. Ginzel: Ge- schichte der Slavenapostel. Leitmeritz, 1857. Anhang S. 68.

⁴⁾ Ib. pag. 89.

sione Carantanorum⁵⁾ z roku 873. překrou- til⁶⁾.

Je pravda, že i ve spisu „de conversione Carantanorum stojí: „Graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclauinis litteris“: však ale není zde tak řečená omissio qui, nýbrž participium praeteriti temporis, tak že v těch slovech není tento smysl: „Methodius, který vynášel nové slovanské litery“, nýbrž „Methodius nově vynalezenými literami.“ V tomto pravém smyslu braná věta předpokládá písmo, které byl již před tím sestavil sv. Cyril; co potvrdí též následující rozbor.

Že Kopitar a mnozí jiní glagolici a glagolskou liturgii přivlastnili sv. Methoději, působícímu v Pannonii, příčinou bylo, že v Pannonii před sv. Methodem nebylo nalezeno křesťanstvo slovanského obřadu, ale jen latinského: proto o této věci třeba zde mluvit obšírněji.

⁵⁾ Usque dum quidam graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclauinis litteris, linguam lati- nam doctrinamque romanam atque litteras auctorales latinas philosophice superducens, viles scere fe- cit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Ib. pag. 55. et 66.

Pramen k poznání křesťanství slovanského obřadu v Pannonii, před sv. Methodem je dostatečný u bezjmenného Salcburčana, kterého slova nebyla dosavad správně a exegeticky povšimnuta⁶⁾. Jsou to slova následující⁷⁾: „Qui (Rihbaldus archipresbyter) multum tempore ibi commoratus est, exercens suum potestative officium, sicut illi licuit archiepiscopus suus, — usque dum quidam g r a e c u s, Methodius nomine, noviter inventis slavinis litteris linguam latinam doctrinamque romanam atque literas auctoriales latinas philosophice superducens, vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Quod ille (Rihbaldus archipresbyter) ferre non valens sedem repetivit Juavensem.“

Předně musíme ustálit pravý smysl těch mysteriosých slov. Kdo četl onen celý spis bezjmenného Salcburčana musel pozorovat, že

⁶⁾ Ginzel: Geschichte der Slavenapostel, Cyril und Method Leitmeritz, 1857. Anhang. S. 46—57, 68.

⁷⁾ Podávám v celém pojednávání text latinský proto, by se každý přesvědčil, že mu nepodkládam smysl křivý.

to nemůže být osnova pravidelného Memora, nýbrž jen koncept, který čekal na stylistickou uhlazenost; aneb jsou to jen kronikářské poznámky, v kterých středověk nechledal klasickosti; postrádá totižto na mnoha místech čistoty a správnosti lexikální, mluvnické i slohové. Seznal to i Dobrovský a vsul do osnovy genitiv: „S clav o r u m“, aby osnova dala smysl: „vilescere fecit cuncto populo ex parte (Sclavorum) missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt.“ Kopitar s touto interpolací tak souhlasil, že neváhal napsati: „Bene interpretatus est summus Dobrovius: ex parte sc. Sclavorum: nam „Bavariorum“ quidem, qui nostro auctore „cum Sclavis inhabitabant has terras“, quorumque bavarica ecclesiarum nomina ad Isangrioneschirichun et similium satis indicant parochias, vix quidquam intererat, sive latine sive slavinice sacra fierent. At intererat Salisburgensium ne latius serperet exemplum.“

Kdyby tito dva výteční mužové ještě žili, věru bych je srdečně prosil, by se nehněvali, kdybych na ta jejich slova napsal: „Male Dobrovius, peius Kopitar“. Dobrovský chybíl interpolaci, Kopitar interpretaci. Z toho, že ve východním Bavorsku (uynějším Rakousku)

po zapuzených Avarech mezi slovanské prabývatelé na opuštěná místa osazováni byli Němci, — že německá hrabata v Pannonii zaujímali statky⁸⁾) a němečtí kněží zakládali chrámy s německými jmény, darmo Kopitar vyvozujíce, že i v Pannonii, arcibiskupům Salcburským poddané, osazeni byli Němci. Dějepis Kocelovy doby zná tam jen Slovany. Dobrovský ale měl hledat smysl bez interpolace, když pozoroval, že bezjmenný Salcburčan jen povrchně píše a přezahuje události, roky a slova.

Mohl spozorovat i to, že jeho interpolace zapříčiní v textu contradikci: „cuncto populo“ a „ex parte.“ Já aspoň bez interpolace beru osnovu a čtu ji správně takto: „Viles cere fecit cuncto populo missas et evangelia, ecclesiasticumque officium ex parte illustrum, qui hoc latine celebraverunt.“

Jestli bohoslužba slovanská uvedla latinskou bohoslužbu do nevšímavosti jen u

⁸⁾ Comitibus praefatis subditi fuerunt ad servitium imperatoris; quorum nomina sunt: Privizlauga, Cemicas, Zwimar, Etgar. Post istos vero duces bavariorum coeperunt praedictam terram dato regum habere in comitatum. Anon. Salisb.

Slovani — jak chce Dobrovský — ne ale i u Němců v Pannonii: nemuseli němečtí kněží opustit Pannonii, ale měli zůstat tam k vůli Němcům, když — dle Kopitara — tito bývali tam vedle Slovanů. Zřejmě je tedy, že skutečně to „ex parte“ nevtahuje se na pannonský slovanský lid, nýbrž na německé kněze.

Zřejmě je z toho i to, že již tedy — před příchodem sv. Methoda — byli v Pannonii kněží dvojího obřadu: z jedné strany ti, kteří bohoslužbu konali slovanský; z druhé strany ti, kteří ji konali latinsky. Na tyto poslední padají slova: „Ex parte illustrum, qui hoc latine celebraverunt.“

Takovou exegesi těch slov potvrzuje i okolnosti.

První naší zde úlohou je určit, kdy sv. Method přišel do Pannonie. Zajisté po vzdálení se odtud arcibiskupa salcburského Adalvína. O tomto bezjmenný Salcburčan toto naznačil: „Anno igitur DCCCLXV. venerabilis archiepiscopus Juvaviensis Adalwinus nativitatem Christi celebravit in castro Hezilonis, noviter Moseburch vocato⁹⁾), quod illi suc-

⁹⁾ Předtím (jako i dosavad u Slovanů) jmenoval se Starý Hrad, Altenburg.

cessit moriente patre suo Priwino, quem Māravi occiderunt; illo quoque die ibi officium celebravit ecclesiasticum. Sequentique die in proprietate Wittimaris dedicavit ecclesiam in honore s. Stephani protomartyris. Die vero Kal. Jan. ad Ortahu consecravit ecclesiam in honore s. Michaelis archangeli in proprietate Hezilonis. Item eodem anno ad Weride in honore s. Pauli apostoli Id. Nov. Sequenti quoque tempore veniens iterum in illam partem causa confirmationis et praedicationis, contigit illum venire in locum, qui dicitur Cella, proprium videlicet Unzatonis, ibique, apta fuit ecclesia consecrandi, quam dedicavit in honore s. Petri principis apostolorum, constituitque ibi proprium presbyterum.“ — Z toho následuje, že r. 865. byl v Pannonii aspoň až do 13. listop. r. 866.

Sv. Cyril a Method šli přes Srém¹⁰⁾ a nikoli přes Pannonii do Říma k papeži Mikulášovi († 13. list. 867.), ale našli tam již papeže Hadriana, který 24. pros. 867. zasedl na stolici apoštolskou. I kdyby byli šli přes Pannonii, zde se dlouho nemohli zdržet, neboť legenda praví, že k vyzvání papeže Mikuláše v brzku se vydali na cestu¹¹⁾.

¹⁰⁾ Vychovatel 1885, str. 218.

¹¹⁾ Prameny dějin Českých I., 97.

Nepřišli tedy r. 866. do Pannonie, neboť se tam ještě zdržoval arcibiskup Adalwin a legenda praví, že minuly 4 a půl leta od té doby, co přišli na Moravu a tam zůstávali¹²⁾; konali tedy cestu jen na podzim r. 867. Kde je tedy ten čas, v kterém by ss. Cyril a Method byli mohli přetvořit celou církevně-latinskou Paononii na církevně-slovanskou? Proto ani Němci tomuto času, v kterém sv. Cyril s Methodem cestoval do Říma, nepřipisují vyloučení latinské bohoslužby z Pannonie, nýbrž jen pozdějšímu času, v kterém sv. Method sám apoštoloval v Pannonii¹³⁾. Svat. Cyrilovi tedy připisovat původ slovanské bohoslužby, která byla v Pannonii před příchodem sv. Methoda do ní, je anachronismus. Jestli ss. Cyril a Method při té cestě římské přeče — dato non concesso — dotkli se Pannonie a tam učinili něco pro slovanskou bohoslužbu, bylo to, že Kocela a kmety jeho k odstranění německých kněží a k zvelebení slovanské bohoslužby v Pannonii naklonili.

¹²⁾ Prameny dějin Českých I., 97. Pravděpodobné je, že ss. Cyril a Method přišli na Moravu v máji r. 863., čili 862.5. Dodáme-li k tomu 4.6 let, obdržíme (862.5 + 4.6 =) 866.11. čili listopad r. 867.

¹³⁾ Hoc enim ibi observatum fuit, usque dum nova orta est doctrina Methodij philosophi. Anon. Salisb.

Druhé, nač zde chci upozornit laskavého čtenáře; je to, že ani sv. Methodovi nebylo třeba zakládat slovanskou bohoslužbu v Pannouii, poněvadž ona tam již byla¹⁴⁾; jako jsme již i dříve uvedli. Nemohu se dosti nadivit, že dějepytcové neobrátili ná ni svůj zřetel, ačkoliv tenže bezjmenný Salcburčan dosti zřejmě píše o ní.

Latinská církev v Pannouii měla jen archipresbytera, podřízeného salcburskému arcibiskupovi: slovanská ale měla své biskupy a sice o. r. 865. Osvalda, sufragana arcibiskupa salcburského¹⁵⁾, který však měl jakési přímé spojení i s apostolskou stolicí¹⁶⁾. Darmo tohoto Kopitar stěhuje do nynějšího Korutanska a Krajinska; byl on v Pannouii, která tedy zahrnovala se do tehdejšího Korutanska. Jeho nástupcem stal se sv. Method a to ne v nynějším Korutansku, nýbrž v

¹⁴⁾ Pastýr duch. V., 805. atd.

¹⁵⁾ Quoram temporibus, Liuprammi videlicet et Adalwini archiepiscoporum, Osbalodus, episcopus Sclavorum regebat gentem, prout jam priscis temporibus jam dicti episcopi (Sclavorum) fecerunt, subjecti (archi)episcopis Juvavensium. Ib.

¹⁶⁾ Huic Osbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones, qui in corpore Decretorum inveniuntur. Excerpta e libello de conser. Carantavorum ap. Ginzel: Geschichte der Slavenapostel. Anhang. S. 68.

Pannonii¹⁷⁾. Do této od pradávného času (a prisciis temporibus) pannonské církve slovanské mísimi se Němci, aby ji skrze latinské presbytery přivedli k císařsko-latinské hierarchii¹⁸⁾.

Tak tedy slovanští kněží se svým věřícím lidem zůstali v Pannouii i tedy, když biskupování sv. Methoda „do nevšimavosti uvedlo ty, kteří bohoslužbu latinsky vykonávali.“

Třetí, co je povážení hodné, je to, že Němci vedle latin'y trpeli i slovanskou bohoslužbu; jen krok za krokem, opatrně a obzřetně uvádějíce latinu. I proti sv. Methodovi nevystoupili pro pannonskou glagolskou bohoslužbu (římského obřadu?), nýbrž pro obřad řecký a pro písmo kyrillské, které — vzhledem na dosavadní v Pannouii užívané písmo glagolské — bylo v Pannouii nové a pro svůj charakter řecký nenáviděné¹⁹⁾.

¹⁷⁾ Post hunc (Osbaldu) intericto aliquo tempore superuenit quidam Sclaus... nomine Methodius Ib.

¹⁸⁾ Ipse imperator (Karulus) praecepit Arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum... populosque in fide et Christianitate praedicando confortare Ib. p. 50 Pro dorozumnění připomenouti musím, že „christianitas“ znamenala jurisdikci bi, kupskou, ne ale „křesťanství“. Lex. Du Cangii.

¹⁹⁾ Usquedum quidam Graecus. Methodius nomine, noviter inventis (a Cyrillo) sclavinis

„Když tomu tak — řekne někdo — tedy za doby sv. Methoda byly v Pannonii tři obřady: starý západoslovanský (glagolský), pozdější latinský a konečně řecko-slovanský.“ Ovšem, tak to chtejí dějepisná svědectví a okolnosti doby Methodovy. Kdo tomu odporuje, ať jde k rakvi sv. Methoda, u které konaly se zádušní služby v těch třech obřadech: latinsky, řecky i slovensky²⁰⁾.

Tak to bylo i potom ještě dlouho v Uhorsku, v Čechách, v Polsku a na Moravě²¹⁾.

III. Domněnka Šafaříkova.

Šafařík v otázce posvátného slovanského písma byl nestály a nazval ji zavilou a nestálou; až se konečně ustálil na tom, že sv. Cyril vynášel glagolici, vynálezcem pak kyrilice že je sv. Kliment, biskup velický († 916). Toho domnění ujali se i Miklošič a Rački; ale já k nim přidati se nemohu.

Šafařík sice nahlížel, že glagolice dle všech příznaků je starší než kyrilice: po-

litteris linguam latinam doctrinamque romanam atque literas auctoriales latinas superducens. Ib. p. 55.

²⁰⁾ Prameny dějin Českých. I., 52.

²¹⁾ Sborník Velehradský. IV., 55.

něvadž ale počátek slovanské liturgie položil v dobu sv. Cyrilla a Methoda, neosmělil se glagolici položit před jejich dobu; domníval se, že tím rozluští otázku, když starší glagolici přivlastní sv. Cyrillu, pozdější kyrilici ale sv. Klimentu, učeníku sv. Methoda, biskupu velickému. Učinil toto na základě svědectví, že sv. Kliment, po smrti sv. Methoda vypuzen z říše Svatopluka I., usadil se v Bulharsku, a uvedl tam nové, před tím v Bulharsku neužívané písmo.

Proti tomu omylu Šafaříkovu však svědí následující důvody:

1. Kyrilice nese na sobě jméno svého původce, sv. Cyrilla. Jako dítě dědí jméno otcovo, tak i kyrilice jméno sv. Cyrilla, a tak není nic jiného, nežli písmo jeho. Nepodaří se to jistě nikdy a žádnému učenci, by svět pod písmem kyrillským rozuměl glagolici, a pod písmem glagolským kyrilici.

2. Historická svědectví svědí o tom, že sv. Cyril vzal řeckou abecedu za základ své azbuky; a porovnání kyrilice s unciální abecedou řeckou patrně činí, že kyrilice je té měř řeckou azbukou stol. VIII., doplněnou literami, které požadovaly zvláštní hlásky slovanské.

3. Kyrillici vidíme u těch národů, které náleží k obřadu východnímu; a historické památky podobně hlásají, že to písmo, které sestavil sv. Cyril, užívalo se i před tím u těchž národů.

4. Kdyby byl sv. Cyril vynášel glagolici, zajisté měli bychom o tom nějaké písemné glagolské památky: takových ale není. Staré životopisy sv. Cyrilla a Methoda, jako i zprávy o písmě sv. Cyrilla jsou psány kyrrillsky a latinsky: naproti tomu v glagolici máme jen „službe rímskog a obreda za svetkovinu sv. Cirila a Mettuda“, které mohou svědčit jen o úctě jejich u glagolitů, ne ale o vynalezení glagolice sv. Cyrillem.

5. Hledíme-li na slovanské liturgie, vidíme, že západní je v glagolici, východní ale v kyrrilici. Sv. Cyril byl původcem slovanské východní liturgie, která se užívá u Slovanů východní církve¹⁾; kdyby sv. Cyril byl vynalezl glagolici, museli bychom tvrdit, že po jeho věku východní glagolská liturgie přijala písmo kyrrillské, západní kyrrillská liturgie ale písmo glagolské.

¹⁾ Sborník Velehradský. IV. 89.

6. Kdyby byla glagolice dílem sv. Cyrilla, zajisté taková nevědomost o její původci nebyla by panovala právě tam, kde glagolice byla domovem, totiž na území splitském; Tomáš, archidiakon splitský, nebyl by ji nazval arianskou, Methoda kacírem a původcem glagolice arianské.

7. Tak řečené, rukou sv. Prokopa psané remešské sv. Evangelium, psáno bylo kyrrillsky i glagolsky. Sv. Prokop jednomu písmu, písmu to sv. Cyrilla, naučil se ve škole na Vyšehradě, druhému od Benediktinů v Breznově; bylo-li písmo sv. Cyrilla glagolské, byl by se musel sv. Prokop naučit kyrrillici od Benediktinů: Kde pak zná dějepis kyrrillské Benediktinky?

Dle Šafaříka sv. Kliment, učenník svat. Methoda, ustrojil — prý — kyrrilici pro Bulhary, poněvadž dle svědectví rukopisu řeckého, Grigorovičem v Ochridě nalezeného, „vymyslil Kliment též jiná znamení písmen, zřetelnější, nežli jsou ona, jež sv. Cyril vynalezl“. Zde může být řeč jen o opravě a nějakém uhlazení kyrrilice, ne ale o uvedení nového písma na místo písma sv. Cyrillem vynaleze-

ného; neb sami dějepiscové bulharští neznají jiného původce kyrillice, než sv. Cyrilla.²⁾

Z tohoto vyvrácení mylných domněnek Dobrovského, Kopitara a Šafaříka vysvítá, že kyrillice je dílem sv. Cyrilla, glagolice ale padá před dobu sv. Cyrilla a Methoda; neb Mikuláš rabský r. 1222. přepsal glagolský Psalter z glagolského kodexu století sedmého; u jižních Slovanů byla slovanská (glagolská) liturgie již v době, o které se nedá myslet, že by se byla mohla tam dostat kyrillská liturgie; papežové: Innocenc IV., Klement VI., Urban VIII., Innocenc X. a Benedikt XIV., jako i císař Karel IV., majitelé kodexu „Glagolita Clozianus“, Chronicon Budense, Jakub Bergomský, Jongelin a jiní rozehnávají kyrillskou liturgii od glagolské, kterou připisují sv. Jeronymu.

Sem náleží bulharská glagolice (a b e c e . n a r i u m b u l g a r i c u m), která musela být v Bulharsku před uvedením kyrillice.

Kromě toho legenda o sv. Cyrilli praví, že když přišel do Chersonu, našel tam evangeliump a žaltář psaný literami ruskými (= slovanskými); v Pannonii již před svat.

²⁾ Slovanské starožitnosti. V Praze. 1862. II. 731.

Methodem byla vedle latinské též liturgie slovanská; písmo, které sv. Method přinesl do Pannónie, legenda Bohemica a Anonymus de conversione Carantanorum nazývají písmem nověvynalezeným: toto všechno poukazuje na to, že před kyrillicí bylo jiné písmo slovanské, které nemohlo být jiné, nežli glagolské.

Nemálo na váhu padá i to, že glagolské písemné památky věkem svým rovnají se kyrillským, ba je i převyšují; vzhledem na lexikálnost a jazykový tvar je glagolice podobně starší; dosavad objevené palimpsesty mají na vybledlém aneb smazaném textu glagolském pozdější rukou psaný text kyrillský. Je toto tím pozoruhodnější, že dosavad není palimpsestu, kde by na vybledlém aneb smazaném textu kyrillském byl psán text glagolský. Konečně anglický filolog dr. Taylor dokazuje, že kyrillice napodobňuje řecké uncialní písmo od VIII. století, glagolice ale starší řeckou kursivu^{3).}

³⁾ Jagič: Archiv für slavische Philologie. Berlin, 1881.

III. Ulfilas a jeho písmo.

O Ulfilasovi bylo sice mnoho již psáno, ale mnoho nejistého a zmotaného, zejména od těch, kteří následovali bajky a omyly Jornandesovy. Nejbezpečnější pramen o něm zdá se být u Zosomena, který píše: „Ulfilas eorum (Gothorum) episcopus, licet initio ab Ecclesia catholica nihil dissentiret: tamen post, regnante Constantio (r. 337—361.), per inscitiam, unacum Eudoxio et Acacio, utpote ex episcoporum numero, qui in concilio Niceno (r. 325.) convenerant, concilio Constantinopoli habito (r. 360.) interfuit. Qui simul ut eo venit, dicitur, cum principes sectae arianae cum eo de religione disseruissent, essentque polliciti, legationem ei apud imperatorem ex sententia confectam fore, si modo se ipsorum opinioni vellet addicere, vel necessitate compulsus, vel quod eam de Deo opinionem meliorem judicaret, communioni Arianorum se adjunxisse et totam suam gentem ab ecclesia catholica separasse. Nam Goths, ab eo doctore ad pietatem et verum Dei cultum amplectendum instituti, et per eum ad mansuetiores mores traducti, in omnibus rebus ejus consilio paruerunt; pro certo persuasi, nihil ab eo vel dici improbe vel

fieri, sed omnia ad utilitatem eorum, qui ardentí pietatis studio flagrabant, transigi. Quin etiam maximum dedit sua virtutis specimen, infinita pericula pro religione christiana tum subeundo, cum iidem ipsi barbari Goths, quos diximus, adhuc religionem gentilium coluerunt. Primus praeterea fuit, qui literas apud eos invenerit, literasque sacras in patrium sermonem converterit. Quare, quod barbari prope Istrum omnino sectam arianam sequebantur, haec quidem causa fuit.“

Z uvedeného citátu jasno je, že Ulfilas byl biskupem Gothů již před r. 337. a byl přítomen církevnímu sněmu nicejském roku 325. Darmo vykladatelé slova Zosomenova: „utpote ex episcoporum numero, qui in concilio Niceno convenerant“ potahují na Eudoxia a Akacia; poněvadž ještě i roku 341. biskupem v Antiochii byl Plaketus, nikoliv Eudoxius; Acaius se stal biskupem v Caesarei až r. 339., a tak nemohli přítomni být co biskupové na sněmě nicejském roku 325.

Přítomnost Ulfilasova na sněmě nicejském r. 325. je záhadnou proto, poněvadž jediný biskup gothský, který podepsal usnešení nicejská, jmeneje se Theofilus¹⁾; z čeho násle-

¹⁾ Mansi T. II., 894, 696, 699, 702.

duje, že Theophilos a Ulphilos je jedna a táz osoba. Nebudeme se tomu pranic diviti, uvážme-li, že se rozličně píše v dějepisných pramenech: Ulfilas, Vulfilas, Gulfilas, Gilphilas, Galfilas a u Theopanesa Eu fil a s.

Toto poslední Θεοφίλος je nejblíže k Θεοφίλος, a je pravděpodobné, že když jej jiní vyslovovali aneb psali chybně, on se podepsal správně: Θεοφίλος.

Dle Zosomena byl s Eudoxiem a Akaciem na snémě cařhradském r. 360., kde opustiv katolickou církev, stal se arianem a co taký sestavil gothska abecedu a přeložil sv. písmo do gothciny. Zajisté, jako řecké sv. Písmo vyvolil sobě za pramen k překladu, tak i písmo řecké vzal sobě za vzor pro písmo gothské; a s tímto srovnává se výzkum dr. Taylora, že staré slovanské písmo (gagolice) je podobné staré řecké kursivě.

U kterých Gothů byl biskupem? Ne u Gothů sarmatských (sedmihradských), kteří až pod Valensem († 378.) přesídlili se přes Dunaj do Thracie, nýbrž u Gothů thrackých mezi Dunajem²⁾ a Balkánem³⁾; a dle svého

²⁾ Quare, quod barbari prope Istrum (Istro — Gothi — Ostro — Gothi) omnino sectam arianam sequabantur, haec quidem causa fuit. Zosomenus.

³⁾ Erant siquidem et alii Gothi, qui dicuntur minores, populus immensus, cum suo pontifice, ipso-

arianského biskupa Theofila čili Bogumila nazvání byli Bogumili. Za svědka beru Cedrena, který ve svém Konstantinovi hned po rozpravě o Ariovi mluví o Bogumilech a ve svém Valensovi podobně praví: „Iisdem annis Massalianorum haeresis, quae et Euchitarum et Enthusiastarum et Bogomilorum dicitur, orta est.“ Od Balkánu se potom Bogumili čili Ariani gothští rozšířovali na vše strany, kde Slované bydlili a kam výboje Gothů sahaly⁴⁾.

S tým srovnává se i svědectví mnicha Chrabra, že Slované křesťanští před dobou sv. Cyrilla a Methoda psávali římskými a řeckými literami slovenskou řeč⁵⁾; jako i svědectví kroniky alexandrincké, že Sarmatové (= Slované), ku kterým vrstevník Jornandesův, Procopius Caesarenensis, počítá i

que primate Vulfila, qui eos dicitur et literis instituisse, hodieque (r. 552.) in Moesia regione(m) incolentes Eucopolitanam (Nicopolitanam). Ad pedes enim (Aemi) montis gens multa sedet, pauper et imbellis, nihil abundans, nisi armento diversi generis pecorum, et pascuis, silvaeque lignorum, parum habens tritici, caeterarum specierum est terra foecunda. Jornandes. Diversarum gentium historiae. Hamburgi, 1611. pag. 135. coll. 160.

⁴⁾ Omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae invitavere. Ib. pag. 106.

⁵⁾ Slovanské starožitnosti II., 781. a 789.

Gothy, měli své litery a bible⁶⁾). Toto písmo nemohlo být jiné, než to písmo gothské, které se později jmenovalo slovanským (glagolici). Potvrzuje se to i tím, že tradice o ariánském původu glagolice zachovala se až do věku Tomáše, archidiakona splitského.

Na obrácení Gothů opět k církvi katolické pracoval zvláště sv. Jan Zlatoušť, jenž pro ně vysvětil biskupa Anilasa a posýpal jako k nim tak i k Scythům (Slovanům) nad dunajským kněze a učitele⁷⁾, tak že již sv. Jeronym († 420.) mohl psát: Hunové učí se psaltéru; zimy scythické rozechřáty jsou vrelostí víry; stkvoucí se a žluté vojsko Getů roznaší kolem do kola stany chrámů, a snad proto proti nám bojují rovnou ostrostí, poněvadž v rovné náboženství dívěřují.“ (Epist. ad Laetam).

Kdo zná církevní dějepis, ví, že právě v Pannonii a Dalmacii, slovenské to vlasti sv. Jeronyma⁸⁾, odehrávala se hlavně truchlohra arianismu, tak že sv. Jeronym přinucena se

⁶⁾ Tamže str. 737. i s notou. Bielovský: Mon. Pol. Hist. I., 119—122; 320. n. 2. Slovenský Letopis. V., 125 atd.

⁷⁾ Geschichte der Union. Dr. J. Pelesz. Wien, 1878. S. 44.

⁸⁾ Dexter již r. 9. zpomíná v Pannonii Sarmaty (= Slovany). Migne: Patrol. lat. tom. 31. pag. 65. n.

viděl proti ariánsko-slovanskému sv. Písmu obstarat katolicko-slovanské (glagolské) sv. Písmo a sice dle textu alexandrinského; neb na více místech, zejména v prologu k Josua a v listech k Rufinovi a Sofroniovi, praví: „Kterých (bibli) ne jsi urovnej i opravený překlad dal jsem lidům jazyka mého.“

Že zde sv. Jeronym nerozuměl mluvu slovanskou, nýbrž latinskou, tak tvrdí jen protislovanská nenávist, která vidí jakýkoliv národ v Pannoni a Dalmacii, jen ne slovanský. Domácí řeč sv. Jeronyma byla slovanská ne latinská, které se jen ve škole naučil⁹⁾. Jsou tedy glagolité úplně oprávněni připisovat katolicko-glagolské sv. Písmo a katolicko-glagolskou liturgii sv. Jeronymu.

Poněvadž sv. Jeronym později studoval hebrejštinu a dle této učinil nový překlad knih starého zákona, tím povstal nemalý rozdíl mezi překladem Psaltéru dle textu alexandrinského a hebrejského. Za tou přičinou

Slovenský Letopis. V., 91, 176. Const. Porph. ap. Migne: Patrol. graecolat. tomo CXII., 266. n. 282. n. 1. ad fin.

⁹⁾ Qui Hebraeorum sermonem ex parte didicimus, et in Latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos detriti sumus. Praef. in Jobum. Srov. Slov. Letopis V., 91. atd.

dva slovanští biskupové Sunnias a Fretella¹⁰⁾, obrátili se v té záležitosti na sv. Jeronyma. Tento nad tím potěšen, zvolal: „Quis hoc crederet, ut barbara Getarum lingua Hebraicam quaereret veritatem, et dormitantibus, immo contemnentibus Graecis ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur“ (Op. T. I. p. 641.)? Darmo to učenci potahují na německé Gothy a na Němce; poněvadž Getové byli Slovany a v Germanii ještě tehdy nebylo Němců (Sasů).

Že skutečně Getové toho času byli Slovany, poznat z toho, že u Balkánu, kam Jornandes (r. 552.) položil nižné Gothy¹¹⁾, tam jiné prameny kladou Bessy¹²⁾. O liturgii těchto nacházíme svědectví v životopise sv. Theodosia († 529), který bohoslužbu v

¹⁰⁾ Odkud byli ti biskupové? Jsou, kteří se domnívají, že jeden byl z Nitry. Porovnáme-li jména se slovy sv. Jeronyma, zdá se, že jeden byl od dolních Karpat, druhý od Labe.

¹¹⁾ Minores Gothi. Pravděpodobné je, že podnajšíti Getové byli nižní (minores), nadnajšíti ale vyšší (Visi-Gothi).

¹²⁾ T. Livii Hist. Lib. 39. c. 53. Migne: Patrol. lat. tomo 113. pag. 54.—58.

jerusalemské lauře rozdělil dle národnosti, na řeckou, armenskou a besskou¹³⁾). Učený posuzovatel toho životopisu podotkl, že tato poslední byla asi slovanskou, poněvadž jméno Bessů neužívají horaly¹⁴⁾. Palma nepochyboval o jejich slovanskosti¹⁵⁾. To jisté však o Jerusalemě psal již sv. Jeronym¹⁶⁾, a tak není pochybností, že již za doby svatého Jeromea byla slovanská katolická liturgie.

Psaltér náleží k liturgii: tedy svrchu vzpomenutí biskupové Sunias a Fretella, v záležitosti liturgické obrátili se na sv. Jeronima, pravděpodobně co na původce slovanské katolické liturgie; neb jiné příčiny nemohou udat, proč biskupové hledali radu u kněze Jeromea. A medle, založili sv. Jan Zlatouštý, Basil a jiní velkáni církve li-

¹³⁾ Migne: Patrol. graecae tomo 114. pag. 461.

¹⁴⁾ Srovnej: Βησσα, Waldschlucht, úžlabina; βησσης, waldig, hornatý.

¹⁵⁾ Not. rerum Hung. I., 356.

¹⁶⁾ Tot paene psallentium chori, quot gentium diversitates. Epist. ad Paulam et Eustochium. — Bes- sorum feritas et pellitorum (γυνα, huné, Hanové?) turba populorum... stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos. Epist. ad Heliodorum Slov. Letopis. IV., 265.; V., 90.

turgie: proč bychom to nepřipustili i o sv. Jeronymu?

S tím již, co jsme dosavad pravili, spojme zprávu Mikuláše rabského, že svůj glagolský Psalter r. 1222. přepsal z glagolského kodexu, padajícího před r. 640.; — připisování glagolské liturgie sv. Jeronymu; — zprávu francouzských Benediktinů o glagolské abecedě (*abecenarium bulgaricum*), a zajisté přestaneme pochybovat o tom, že ona katolicko-slovanská liturgie byla glagolská a to dle sv. Jeronyma. Když totižto Bulhaři slovanští opanovali slovanské země okolo Balkánu, naučili se i glagolici; a jako zeměty po nich dostaly jméno Bulharska, tak i glagolské písmo pojmenováno bylo též písmem bulharským.

Od Balkánu, co své kolébky, tedy šířilo se Ulfilasovo slovansko-gothské písmo i s arianismem pod Karpaty¹⁷⁾, do Horvatska, Dalmacie, Pannonie a do západní Germanie: avšak, kde potom podlehl arianismus, ujalo se dílo sv. Jeronyma¹⁸⁾, tak že, když dobro-

¹⁷⁾ Presbyter Diocleas a Thomas archidiaconus jmenují Slováky Gothy; národník Boleslava, krále polského, jmenuje ho králem Gothů. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 320.

¹⁸⁾ „Pastýř duchovní“. V Praze, 1885. str. 242. a t. d.

družní Gothové arianští v V. století opanovali Horvatsko, Dalmacii, Pannonii a západní Germanii, arianismus (ačkoliv se ho potom chopili i Longobardové) jen na krátkou dobu vypínal hlavu nad katolictvím, poněvadž s dobrodružnými Gothy přestěhoval se do Italie, Gallie a Hispanie. Tak od soupeře osvozena byla katolicko-glagolská církev. liturgie a je dosavad domovem u Slovanů tam, kde ji nepotlačila latinská a kyrillská liturgie¹⁹⁾.

Ostatně jsem přesvědčen, že Apoštolská Stolice nebyla by v IX. století dovolila liturgii slovanskou (kyrillskou) Slovanům, kdyby za předešlých století nebylo slovanské liturgie (glagolské), opírající se na autoritu sv. Jeronyma. Nezáleželo jí na starém (glagolském), neb na nejnovějším (kyrillském) písmě, nýbrž na věci²⁰⁾; a tato byla stejná, poněvadž — jak to vidět na zlomcích pražských — původně i glagolská liturgie byla obřadu cařihradského.

¹⁹⁾ V zahřebské diecesi udržela se glagolice až do r. 1743. Jagić: „Archiv für slav. Philologie“ IV., 433.—441.

²⁰⁾ Sermo rei, et non res sermoni subiecta Lit. Innocentii IV. an. 1248.

Co se týče konečně názvu „glagolice“, netřeba ho hledat v minulosti, neb pochází z pozdější doby.

Prameny dějepisné znají jen písmo a liturgii slovanskou buď Ulfilasovu, buď sv. Jéronyma aneb sv. Cyrilla. Podotknouti však musím, že prameny dějepisné liturgii Ulfilasovu nazývají gothskou, liturgii sv. Cyrilla řeckou, glagolskou ale per eminentia m slovanskou.

Nakladatel FR. A. URBÁNEK, český knihkupec
v PRAZE, na Ferdinandské třídě v čísle 25. n.
— Prvý český závod hudební. —

Naše Slovensko!

„Svůj k svému!“
Die Slovaken. Eine ethnographische Skizze von Franz V. Sasinek, Sekretär der † „Matica Slovenská“. Cena 20 kr., poštou 25 kr.

Die magyarische Staatsidee, Kirche und Nationalitäten in Ungarn. Geschildert von einem Slovaken. Cena 40 kr., poštou 45 kr.

Aeltere u. neuere Magyarisirungs-Versuche in Ungarn mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken. Cena 40 kr., poštou 45 kr.

Kytka z Tatier. Česko-slovenskej mládeži z rôznych kvietkov uvil Strýčko Slavoš. So slovníčkom slovensko-českým. S 10 obrázkami dl'a nákresov J. Exc. Em. Salomona barona Friedberga-Mirohorského. Cena i poštou 1 zl., skvostně váz. se zlatou ořízkou poštou 2 zl. 10 kr.

Zo slovenskej chalúpky. Povesti, ktoré česko-slovenskej mládeži z rozličných sbierok vybral a podáva Strýčko Slavoš. So slovníčkom slovensko-českým. S 13 obrázkami dl'a nákresov J. Exc. Em. Salomona bar. Friedberga. Cena 80 kr., skvostně váz. se zlatou ořízkou 1 zl. 80 kr.

Písne národov slovanských. I. 20 písniček slovenských. Harmonisoval Dr. Lud. Procházka. Cena 1 zl.

Fr. V. Sasinek, proslulý slovenský vlastenec a učenec. Fotografie s vlastnoručním podpisem jeho: na čtverci 4 zl., kabinetka 80 kr., visitka poštou 35 kr.

Záhady dějepisné. Rozluštují Fr. V. Sasinek. Vy-
dává Fr. A. Urbánek. Sešit 1.
Pokusy historicko-etymologické. Cena 20 kr.—
Sešit 2. **Jornandes a Slované.** Cena 20 kr.

„Sešit tento (2.) číni „Záhady dějepisné“ tím za-
jímavějšimi, poněvadž pracuje na položení základu
nového pro pradějepis Slovanů. Jak jeho obsah vy-
kazuje, čelí proti soustavě, na kterou Šafařík založil
své „Starožitnosti“, které západním Slovanům více
úskodily snad, nežli prospely. Ačkoliv Jornandes zře-
telně udal, že na levém břehu Visly a na levé straně
Karpat bývali Venetové, na pravém břehu Visly a
na pravé straně Karpat Sclavini a Antové. Šafařík
všechny Slovany vrhl za Vislu a Karpaty. Sasinek
opravuje omyl Šafaříkův, a to důkazy zřetelnými.
Jestli se jeho výzkumy (co želatelně) ujmou, musí
následovat nové zpracování „Starožitnosti“. *Jméno*
Sasinkovo je již tak známo, že práce jeho zbytěně
díni každé odporučování.

Jediné, co jsme nalezli opravy potřebné, je na str.
30. r. 2., kde místo *levém* stojí *pravém*, na str. 31.
v notě 3. místo „*v*“ stojí „*a*“.

„Čech“ č. 70. dne 27. března 1886.

O křtu Jagello-Vladislava, krále polského, v
Krakově dne 14.
února 1386. Napsal Fr. V. Sasinek. Cena 10 kr.

Čechy v X. století. Sepsal Fr. V. Sasinek.
Cena 30 kr.

O založení biskupství latinského v Praze.
Napsal Fr. V. Sasinek. Cena 20 kr.

Die Čechen in Preussisch-Oberschlesien.
Stimme eines Rufenden aus Preussisch-Oberschlesien.
Von einem Slaven. Preis 20 kr.